

ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ І ПОГЛЯДИ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ В. ЛИПІНСЬКОГО

Проаналізовано зовнішньополітичні погляди В. Липинського і його діяльність як посла Української держави у Відні. Звертається увага на положення вченого стосовно співвідношення внутрішньої і зовнішньої політики, висвітлюється його дипломатична діяльність у Відні, спрямована на утвердження ідеї української державності в Європі та на зміцнення Української держави як суб'єкта міжнародного права.

Ключові слова: зовнішня політика, гетьманат П. Скоропадського, українське посольство у Відні, українсько-австрійські відносини, українсько-польські відносини.

Kudriaczek Andrzej. Działalność dyplomatyczna i poglądy na politykę zewnętrzną W. Lipińskiego.

W artykule przeanalizowano poglądy Lipińskiego na politykę zewnętrzną i jego działalność jako ambasadora państwa ukraińskiego w Wiedniu. Zwraca się uwagę na poglądy Lipińskiego na współzależność polityki wewnętrznej i zewnętrznej, naświetla się działalność dyplomatyczna w Wiedniu, skierowana na stwierdzenie idei państwowości ukraińskiej w Europie i na wzmocnienie państwa ukraińskiego jak podmiotu prawa międzynarodowego.

Stowa kluczowe: polityka zewnętrzną, hetmanat P. Skoropadskiego, ambasada ukraińska w Wiedniu, stosunki ukraińsko-austriackie, stosunki ukraińsko-polskie.

Кудряченко Андрей. Дипломатическая деятельность и взгляды на внешнюю политику В. Липинского.

Анализируются внешнеполитические взгляды В. Липинского и его деятельность как посла Украинского государства в Вене. Обращается внимание на взгляды ученого на соотношение внутренней и внешней политики, освещается его дипломатическая деятельность в Вене, направленная на утверждение идеи украинской государственности в Европе и на укрепление позиций Украинского государства как субъекта международного права.

Ключевые слова: внешняя политика, гетманат П. Скоропадского, украинское посольство в Вене, украинско-австрийские отношения, украинско-польские отношения.

Kudriachenko Andrij. V. Lypynski's diplomatic activities and views on the foreign policy.

Viacheslav Lypynski's foreign policy views and his ambassador activities of the Ukrainian state in Vienna are analyzed in the article. The attention is paid to Lypynski's provisions on the ratio of domestic and foreign policy, Lypynski's diplomatic activities in Vienna are discussed in the article.

Key words: foreign policy, Hetmanate of P. Skoropadsky, the Ukrainian Embassy in Vienna, Ukrainian-Austrian relations, the Ukrainian-Polish relations.

В'ячеслав Казимирович Липинський знаний громадський, політичний та державний діяч, ідеолог відродження української державної самостійності, визначний історик і публіцист ХХ століття. Він — поляк за походженням, українець за політичними поглядами — був, за оцінкою відомого дослідника його творчості, професора, іноземного члена Національної академії наук України Я. Пеленського, найоригінальнішим українським політичним теоретиком, провідним істориком та соціологом, визначним ідеологом та політичним діячем [1]. Дійсно, В. Липинський був видатною постаттю, засновником державницького і консервативного напрямів вітчизняної ідеологічної парадигм. Нині, коли набирає вагомості суверенний поступ України в колі вільних держав і народів, новими гранями висвічуються як подвижницька діяльність, так і велика творча спадщина В. Липинського, що мають багатовимірний характер. Українські дослідники Д. Веденєєв, М. Держалюк та М. Горелов слушно наголошують, що ще бракує ґрунтовних досліджень стосовно зовнішньополітичних поглядів В. Липинського та його дипломатичної діяльності [2; 3].

Дослідження даного напрямку певною мірою ускладнюється тим, що В. Липинський не залишив нащадкам своїх окремих напрацювань із теорії міжнародних відносин чи з історії і практики української дипломатії. Відтак, справі мусять послугувати ґрунтовні вивчення та

аналіз мемуарних праць, зокрема керівника тогочасного зовнішньополітичного відомства Української держави Д. Дорошенка «Мої спомини про недавнє минуле» та двотомної «Історії України. 1917–1923», а також використання архівного фонду Міністерства закордонних справ Української держави, де міститься листування В. Липинського як керівника дипломатичного представництва у Відні з Києвом, особисті листи В. Липинського Д. Дорошенку, залучення наукових розвідок останніх років, інших документів і матеріалів відповідного періоду вітчизняної історії тощо.

Перші міркування В. Липинського щодо здобуття незалежності України і її місця у колі держав світу з'явилися ще до бурхливих трансформацій, розпочатих у 1917 році. Перебуваючи за межами України, у Австрії та Швейцарії, він формулює серед української політичної еміграції підхід створення організації, яка б пристосувала боротьбу за самостійну Україну до існуючих тогочасних міжнародних відносин.

Характерно, що з принципів питань зовнішньої політики України В. Липинський мав позицію прибічника монархічного ладу і відродження української державності. Так, у своїх «Листах до братів-хліборобів» він однозначно стверджує, що «... ми — Української, а не чужої держави бажаючи — хочемо свого Господаря Землі Нашої мати. Тому ми «гетьманці», тому ми оце будуче Гетьманство-Господарство в формі наслідственної монархії собі уявляємо» [1, с. 42]. Далі він пояснював те, що «наш будучий Господар Великий був Гетьманом» для всіх верств населення, незалежним від політичних партій та інших тогочасних класових нашарувань. «... той Господар-Монарх, якого ми хочемо, повинен стояти понад класами, понад партіями, над цілою Землею і понад цілою Нацією».

Як слушно відзначає вітчизняний дослідник М. Горелов, для В. Липинського Гетьманщина — зовсім не самоціль. Він вбачав у ній символ, який покликаний сприяти відродженню національної і державної української ідеї, формуванню нової еліти та суспільства громадян-патріотів. Тому так часто в його праці «Листи до братів-хліборобів» зустрічається теза про відмінність пропонованого суспільного ладу від традиційних монархій і тогочасних демократій.

За визначенням В. Липинського, до прерогатив монарха необхідно віднести організацію збройних сил, армію, державну адміністрацію, включаючи й дипломатичну складову. Для нього була цілком природна залежність зовнішньої чи навіть міжнародної політики від внутрішньої, успішність у зовнішніх справах лише за умов формування потужної соборної національної держави на обширах України. Саме сповідуючи такий підхід, В. Липинський подає у другій частині вже цитованої праці «Листи до братів-хліборобів» оригінальне тлумачення проблематики зовнішніх орієнтацій України. Він передбачливо застерігає, що «розмови про орієнтацію звільняють політиків на Україні від тяжкої внутрішньої, організаційної праці». Далі він, з огляду на надзвичайно складне міжнародне становище України, вказує на першочерговість орієнтації не на сусідні держави, а на внутрішні будівничі задачі. «Ніхто нам не збудує держави, коли ми самі її не збудуємо, і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо бути». Він із жалем зазначає, що ніхто із сусідів України, чи віддалених держав, на які орієнтуються українські політики в створенні сильної і незалежної держави, не зацікавлений. «Якби нас було не 40 мільонів, а один мільон, і якби ми жили в якихось горах чи болотах, а не на найкращій в Європі землі, то «діставши» відповідну суму франків чи фунтів і трохи «готової поліції», можна було б від біди завести у нас свій державний лад і порядок» [1, с. 66, 67].

Неодмінною умовою орієнтації України, за баченням В. Липинського, є взаємозалежність і зовнішньополітичне партнерство: «досвід показав, що доброю орієнтацією на Україні єсть орієнтація тільки на такого закордонного союзника, який сам має велику силу, і сам потребує для своїх цілей зорієнтованих на нього українців» [1, с. 65]. Іншими словами, у цих цитованих, оригінальних за формою положеннях, прослідковуються принципові засади щодо зовнішньополітичних уявлень та орієнтацій В. Липинського. З них стають зрозумілими і його державотворчі орієнтири, яких мала б дотримуватися Українська держава.

Великі заслуги перед Вітчизною В'ячеслав Казимирович Липинський здобув, обіймаючи посаду посла Української держави та Директорії, працюючи у Відні протягом 1918–1919 рр. На перший же поклик Української держави гетьмана Павла Скоропадського В. Липинський став до державної праці на дипломатичній ниві. А це в тогочасних умовах, за величезного браку високопрофесійних фахівців, було надто важливим і доволі патріотичним кроком. До безмежної відданості українській справі та ґрунтовної європейської освіти додався і його неабиякий талант. Маючи гарну європейську освіту, ствердивши себе відомим українським істориком та виявивши здібності як громадський діяч, В'ячеслав Липинський, не вагаючись, погодився на пропозицію П. Скоропадського. Він обійняв дуже відповідальну посаду посла у Відні, на яку було його призначено практично відразу ж після згоди.

Посольство Української держави у Австро-Угорщині було одним із чотирьох посольств, яким гетьманом П. Скоропадським було надано надвисокий — перший розряд. Рівень дипломатичного представництва України у Відні був самим високим і співмірним з іншими державами Четверного союзу: Німеччиною, Болгарією, Туреччиною. В інших країнах, зокрема у Румунії, Фінляндії, Швейцарії — посольства мали другий розряд. Із 33 дипломатичних представництв Української держави П. Скоропадським і тогочасним зовнішньополітичним відомством саме важливе значення надавалося відносинам із Центральними державами. Відповідно у цих посольствах першого розряду передбачалися найширші штати дипломатів, які мали III–IX класи посад, і в кожному із яких повна кількість співробітників сягала півтора десятка осіб [5, с. 216–217, 232, 255, 295, 339].

У період роботи на посаді посла (за тогочасним визначенням — Надзвичайний посланник і уповноважений міністр) успіху місії В. Липинського сприяли його ґрунтовна підготовка, талант та добрі знання властивостей Австро-Угорщини. Він підібрав до штату посольства людей, які здебільшого забезпечували високу ефективність роботи дипломатичної установи. Керівні посади в посольстві Української держави у Відні обіймали: І. Токаржевський-Карашевич, який працював у ранзі радника; В. Полетика — старший секретар посольства, М. Біленький — секретар посольства та Л. Дашкевич-Горбацький — представник Міністерства морських справ. Посада ж військового агента при посольстві залишалася вакантною, оскільки представник українського генерального штабу при Головному командуванні німецьких військ на Україні генерал В. Левицький, якого призначили на цю посаду, до Відня так і не прибув [4; 5, с. 237–238].

Необхідно відзначити, що згідно слуханих оцінок Д. Дорошенка, висловлених у його спогадах, «політика Австро-Угорщини щодо України далеко не була зкоординована з політикою Німеччини. Австрійці не мали навіть такої концепції, як німці — допомігти збудувати велику українську державу, визискати її як в найширших розмірах, узяти з неї все, що можна». Натомість Австрія, будучи сусідкою України, найкраще була готова «відбатовувати від неї певний шматок території», або створити з неї особливий Kronland, або приєднати її до автономної Польщі під габсбургським берлом. Їй варто було думати про «обіцяний таємним договором у Бресті поділ Галичини, котрий грозив знищити всякий ґрунт для порозуміння з поляками». Саме за цих умов Відень пішов на мир «скріпивши серце, примушений голодом і волею своїх сильних союзників». Тому Австрія зволікала, скільки могла, з ратифікацією Брестського договору [7].

За дослідженнями, австро-угорський напрям зовнішньої політики Української держави потребував значних зусиль вітчизняної дипломатії у реалізації підписаних угод, у відстоюванні соборності українських земель. Таким чином, головними напрямками діяльності В. Липинського в Австро-Угорщині були налагодження стосунків із цією державою, розв'язання проблем та ускладнень, що постали на порядку денному двосторонніх вземин. Від моменту Брест-Литовської угоди відносини з Габсбурзькою монархією склалися вельми непросто. Так, мирна угода була вимушеним кроком для обох сторін. Українські представники пішли на підписання цього документу для того, щоб захистити країну від агресії з боку більшовицької Росії. Австро-угорські ж правлячі кола мали перед собою сумнівні перспективи: ймовірність голоду й різкого

занепаду економіки. Україні в їх планах відводилася роль постачальника продовольства і сировини для забезпечення австрійської промисловості.

Відтак, саме важкий економічний стан змусив австрійське керівництво погодитися з наполяганнями української сторони та підписати таємні угоди про поділ Галичини на польську та українську частини і на майбутнє об'єднання з Буковиною в окремий Коронний край у складі Австро-Угорської імперії. Це гарантувало б українському населенню Галичини надширокі політичні та культурні права. У відповідь уряд України брав на себе зобов'язання забезпечити права німецької, польської та єврейської общин. Але в Австрійській монархії виникла гостра опозиція цим планам.

Як бачимо, В. Липинський приступив до виконання своїх обв'язків у доволі напружений момент розвитку міждержавних відносин. Йому довелося одразу ж спрямувати головні сили на розв'язання основних проблем, що викликали постійні дипломатичні конфлікти: поділ Галичини, належність Холмщини, постачання продовольства з України, поведження австро-угорських військ в Україні тощо.

Найважливішим із усього кола доручень, які В. Липинський отримав від П. Скоропадського, було завдання щодо ратифікації Австро-Угорщиною Брестського мирного договору з Україною і обмін ратифікаційними грамотами не лише з Віднем, але й з Німеччиною, Болгарією, Туреччиною. Таким чином посольство розгорнувши активну дипломатичну діяльність, налагоджувало плідні контакти з офіційними представниками і дипломатами країн Четверного союзу.

Проте відносини у цій царині з Австро-Угорщиною розвивалися доволі складно. Для правлячих кіл Габсбурзької імперії розпад Російської імперії створював небезпечний прецедент. Питання передачі Україні Холмщини і Підляшшя, що було обумовлене мирним договором у Бресті, та положення таємного протоколу стали своєрідним каменем спотикання для Відня. Австро-угорське керівництво, зовнішньополітичне відомство змінили власну позицію і відмовилися від положень таємного протоколу про поділ Галичини з огляду на позицію польських парламентарів, які погрожували вийти з урядової коаліції. Правлячим колам Габсбурзької монархії козир у боротьбі за подальшу долю цього двостороннього протоколу додавало те становище, що український уряд не забезпечив поставку продовольства у домовлених обсягах. Міністр закордонних справ Австро-Угорщини граф Буріан узяв курс, спрямований на односторонню відмову від домовленості. Так, 1 липня 1918 р., ним було надіслано інструкцію послу в Україні графу Й. Форгачу щодо холмської справи та угоди про розподіл Галичини. Цим документом доручалося послу відвідати гетьмана і повідомити про денонсацію протоколу. Дане доручення було виконане 4 липня під час аудієнції у гетьмана П. Скоропадського. Маючи наступну зустріч зі Скоропадським 6 липня 1918 р., посол Австро-Угорщини в категоричній формі відмовився прийняти протест з приводу протиправних дій своєї країни.

За вказівкою міністра закордонних справ України Д. Дорошенка активізувалася діяльність посла В. Липинського у Відні щодо відстоювання українських інтересів. Український посол почав діяти в цьому напрямі ще до отримання вичерпних інструкцій з Києва. Маючи лише фрагментарну інформацію про перебіг подій навколо таємного протоколу — залізничний зв'язок через страйк був дезорганізований. 24 липня він вручив міністру закордонних справ Буріану ноту протесту. В ній, разом із рішучими запереченнями стосовно позиції офіційного Відня, В. Липинський висловив тверду надію на те, що денонсація таємного протоколу не означає відмови від ратифікації Брестського договору [8].

Проте граф Буріан відмовився прийняти цю ноту на підставі того, що галицьке питання є внутрішньою проблемою Австро-Угорщини. Але В. Липинський все ж довів до відома міністра закордонних справ текст ноти протесту, надіславши її поштою. Українська сторона при цьому виходила з того, що анулювання протоколу про поділ Галичини, а також заходи протесту проти цього з боку офіційного Києва залишаться таємницею.

Однак австрійською стороною не було дотримано належного режиму секретності й інформація проникла в пресу. Відбулася нова серія зустрічей між гетьманом П. Скоропадським та послом Австро-Угорщини Й. Форгачем. Українською стороною було висунено пропозицію взяти до відома крок Австро-Угорщини при забезпеченні якнайшвидшої ратифікації Брестського договору. У відповідь Австро-Угорщина зобов'язувалася допустити українську адміністрацію до окупованої австрійськими військами Холмщини.

Такі дії були продиктовані сподіваннями здобути австрійську підтримку в справі проведення українсько-польського кордону по лінії, що була встановлена Брестським договором. Згідно з цією угодою Україна мала отримати землі на схід від межі, що проходила через Тарногруд, Красностав, Межиріччя, Пружани до Вигоновського озера. Проте й тут не обійшлося без активного втручання парламентарів, які використовували різноманітні заходи для зриву домовленостей. І в значній мірі, це їм вдалося.

В. Липинський намагався усіма доступними йому методами протидіяти польським планам приєднання Холмщини. З цією метою він доводив до державних установ Австро-Угорщини офіційну українську позицію щодо лінії кордону з Польщею, зустрічався з впливовими політиками в пошуках підтримки української точки зору, поширював через пресу інформаційні матеріали про зміст зовнішньої політики України [9]. Проте всі здійснювані заходи не дали позитивного результату і Холмська земля так і не була включена до складу Української держави.

Керівництво Австро-Угорщини, виправдовуючи свою позицію та дії, спрямовані на руйнацію домовленостей щодо територіальних питань, досягнутих в Бресті-Литовському, часто посилялися на той факт, що з України продукти і сировина постачалися нерегулярно. Звичайно, що справа експорту продовольства, особливо з огляду на постійні зриви в термінах доставок українською стороною, викликала протести австрійців до посольства України в Австро-Угорщині та Міністерства закордонних справ України. В. Липинський, враховуючи важливість проблеми, особисто брав участь у розробці технічних питань довозу українського продовольства. Посольством складалися графіки прибуття ешелонів, оброблялася вся необхідна документація, погоджувалися питання видачі в'їзних віз (за угодою між двома урядами в'їзд до Австро-Угорщини обмежувався) для супроводжуючого технічного персоналу.

В. Липинський пропонував урядові і Міністерству закордонних справ більш рішуче відстоювати право на українські землі й вимагати ратифікації та виконання Віднем Брестських угод. Пропонувалося не лише висловлювати ноти протесту, але й використовувати контрзаходи — погрожувати непостачанням хліба чи навіть відкликанням посольства з Відня. Посол Липинський підкреслював, що дані заходи можуть певною мірою зашкодити Австро-Угорщині, аніж Україні [10].

Велику увагу В. Липинський приділяв розв'язанню й особистих проблем громадян України, які опинилися на території Австро-Угорщини. Серед них було багато висококваліфікованих фахівців, які працювали в Європі за контрактами, але через світову війну не змогли повернутися на Батьківщину. Обмеження на в'їзд і отримання необхідних документів не стосувалися цієї категорії українських громадян. Розглядаючи їх як важливий резерв розвитку української економіки, як носіїв передових технічних знань, В'ячеслав Казимирович Липинський всіляко допомагав їм перебратися до України.

Прихильне ставлення зустрічали також громадяни інших держав, які мали бажання працювати в Україні. Перевага в наданні такої можливості була на боці людей заможних, особливо підприємців. Проте В. Липинський не просто сприяв позитивному вирішенню питання про в'їзд таких людей до України, а й активно вів пошук потенційних інвесторів серед представників ділового світу Австрії. Найчисельніша ж група в'їжджаючих була представлена військовополоненими українцями. Вони перебували у важких побутових умовах, що викликало протести посольства Української держави до австрійського Міністерства закордонних справ [11].

Варто зауважити, що для розгляду і вирішення проблем військовополонених, було створено кілька відповідних спільних комісій. Робота цих двосторонніх комісій дещо покращила становище українців. Проте найрізкіші ноти протесту В. Липинський направляв із приводу використання військовополонених на порушення міжнародних конвенцій на військових роботах. Переконаючись у невисокій ефективності заходів для покращення становища полонених, В. Липинський розробив і надіслав 10 серпня 1918 р. до австрійського МЗС комплекс заходів у вигляді вербальної ноти, які дали б можливість домогтися значних зрушень у вирішенні проблеми. Ним було запропоновано зібрати всіх військовополонених українців в одному таборі (найкраще у Фрайштадті, оскільки там перебував найбільший відсоток українців) і проводити обмін полоненими між Україною і Австро-Угорщиною сепаратно від російсько-австрійського обміну. Терміни цього процесу мали бути максимально стислі. А на період, поки полонені будуть залишатися на території Австрії, пропонувалося встановити дієвий контроль австрійських органів влади та українського посольства [12].

Важливо наголосити, що на долю В. Липинського на посаді посла України в Австро-Угорщині випала почесна і дуже важлива представницька місія — провести обмін ратифікаційними грамотами з представниками держав, що підписали Брестський договір. За VI статтею угоди цей процес мав відбуватися у найкоротші строки у Відні, але він стримувався позицією австро-угорського уряду. Не бажаючи дотримуватись угод щодо поділу Галичини та приєднання до України Холмщини, правлячі кола Австро-Угорщини почали шукати підтримки своїй позиції в Німеччині, Болгарії та Туреччині. Австро-угорські дипломати в столицях союзних держав намагалися переконати уряди країн перебування в необхідності відтягнути акт ратифікації Брестського договору.

Інформація про намагання австро-угорської сторони завадити ратифікації договору з боку Німеччини, Болгарії та Туреччини дійшла до українського посольства у Відні. Наприкінці червня В'ячеслав Липинський провів кілька зустрічей із дипломатичними представниками Болгарії та Туреччини з метою з'ясувати позиції урядів цих країн щодо вимог Австро-Угорщини. Ним були отримані сприятливі для української сторони відповіді. Союзники не збиралися наслідувати австрійський приклад. Болгарія заявила, що ратифікація Брестського договору буде проведена одночасно з Німеччиною. Турецькі представники висловлювали свою позицію не так відверто, проте основним змістом отриманої інформації було те, що Туреччина не збирається дуже затягувати справу ратифікації. Маючи таку інформацію, В. Липинський за інструкцією з Києва намагався переконати керівників Міністерства закордонних справ Австро-Угорщини до думки про необхідність найшвидшої ратифікації Брестського договору. Але успіху йому досягти не вдалося, позиція австрійських дипломатів залишалася незмінною.

Приємнішою була звістка про те, що болгарське посольство у Відні готове провести обмін ратифікаційними грамотами. Цей урочистий акт відбувся 15 липня 1918 р. В. Липинський передав своєму колезі, довіреному у справах Болгарії у Відні М. Джебарову, документ про ратифікацію, підписаний гетьманом П. Скоропадським, отримавши у відповідь грамоту, підписану болгарським царем Фердинандом I Кобурзьким. Посланники обмінялись промовами. В. Липинський зокрема зазначив: «І як дві Держави ми перші в цій страшній, всесвітній війні в інтересі [...] поступу укріпили між собою тривкий мир, мир, котрого так бажає для себе змучена, знесилена людськість. Од цього часу знов почнуться між нами перервані було в віках нашої неволі живі політичні і культурні зносини» [13].

Обмін ратифікаційними документами між Україною та Болгарією викликав різку реакцію в Австро-Угорщині. Керівництво Міністерства закордонних справ зробило офіційний запит до болгарського уряду з цього приводу. У відповідь прем'єр-міністр Болгарії О. Малинов визнав, що такі дії йдуть всупереч попереднім обіцянкам провести ратифікацію одночасно з Німеччиною, і склав вину за це на співробітників посольства у Відні. Так 24 липня ратифікаційними документами обмінялися Україна і Німеччина. Українську сторону представляв посол у Відні В. Липинський, німецьку — довірений у справах Німеччини в

Австро-Угорщині принц Шольберг-Вернігероде. На документах, якими обмінялися дипломати, стояли підписи гетьмана та Імператора Вільгельма II Гогенцоллерна. Це дало можливість і Болгарії підтвердити вербальною нотою свій попередній крок. Їх приклад наслідувала Туреччина, яка 22 серпня 1918 р. запропонувала на обмін грамоту, підписану Султаном Магометом V Османом [14].

Відзначу, що такий перебіг подій посилював позиції України в дискусіях з Австро-Угорщиною про Холмщину та Галичину. Він підтверджував, що союзники фактично не підтримали політичну лінію австрійського уряду. Відтак, переконавшись через кілька місяців у тому, що нератифікація Брестського договору як метод тиску себе не виправдала, міністр закордонних справ граф Буріан 5 жовтня 1918 р. представив австрійському та угорському прем'єр-міністрам подання про необхідність ратифікації договору з Україною.

Проте до українсько-австрійських відносин знову втрутилися поляки. Польська регенційна рада заявила протест австрійському представнику в Польщі С. Угрону, прем'єр-міністр Польщі подав у відставку. Під таким тиском Австро-Угорщина знову відклала процес ратифікації. Однак цьому урочистому акту так і не судилося відбутися — наприкінці жовтня 1918 р. Австро-Угорщина, як держава, перестала існувати. Цісарська грамота про ратифікацію Брестського договору була виготовлена вже перед самим розпадом Австрії. Вона так і залишилася навіки у архіві колишньої імперії [7; с. 83].

На такому строкатому історичному тлі рельєфно виступає дар політичного передбачення, притаманний В. Липинському. Адже він ще з перших днів посади посла України у Відні активно налагоджував контакти з представниками різних національних політичних угруповань. Передбачаючи можливий розпад Габсбурзької монархії та утворення національних держав, В. Липинський всіляко пропагував ідеї української державності та самостійності серед керівників національних рухів. Ним було спеціально виділено кошти із фондів посольства для розміщення в національних друкованих органах статей, написаних людьми, які формально не мали відношення до українського посольства, висловлювали точку зору, близьку до офіційної української. Вагомий внесок у цю справу було зроблено відомим українським діячем Австро-Угорщини І. Бочковським. Він, через чеські та словацькі газети, успішно популяризував українську ідею. Крім того, через особисті знайомства І. Бочковським були здійснені кроки до налагодження контактів між українськими представниками та Т. Масариком [15].

Після проголошення незалежності національних держав контакти перемістилися в площину офіційних стосунків. Першим кроком у цьому напрямку стали ноти до австрійського, угорського, чеського та югославського урядів, надіслані посольством України у Відні. У них пропонувалося налагодити дружні відносини і роз'яснювалася суть зовнішньої та внутрішньої політики України [16].

Однак добрі стосунки склалися не з усіма новопосталими державами. Природно, що найбільше проблем виникло в українсько-польських взаєминах. Разючим питанням стало врегулювання кордонів між двома країнами на Підляшші та Галичині. Після обнародування маніфесту цісаря Австро-Угорщини Карла I до своїх підданих, в якому визнавалося право націй на самовизначення, Польська ліквідаційна комісія в Кракові, яка перебирала в Галичині владу, санкціонувала захоплення етнічних українських земель. У Холмщині та Галичині організувалася польська адміністрація, яка підпорядковувалася уряду Польщі. В місті ж Львові українцям вдалося встановити свою владу. Цей факт викликав перший гострий конфлікт безпосередньо між Українською державою та Польщею. 4 листопада 1918 р. польською стороною до урядів Антанти було надіслано звернення такого змісту: «Українські банди при допомозі пруських і австрійських військ зайняли частину Східної Галичини і місто Львів... Польська ліквідаційна комісія просить уряди коаліції проти цього прислати в Галичину польсько-американські та польсько-французькі полки через Одесу та Румунію».

Українське посольство у Відні гостро зреагувало на цю радіотелеграму, В. Липинським було складено ноту протесту, в якій висловлювалася незгода з польською позицією і підкреслювалося, що дії польської ліквідаційної комісії є порушенням норм міжнародного

права [17]. В'ячеслав Липинський також висловлював пересторогу проти насильницьких дій у вирішенні польсько-українських проблем. Його, поляка за походженням, особливо хвилював можливий початок широкомасштабних військових дій між двома державами. Проте події розвивалися негативно. Польські війська поширили свої операції навіть і на Волинь. У кінці листопада — на початку грудня 1918 р. ними були окуповані кілька великих волинських населених пунктів, де діяла адміністрація Української держави. Таким чином, фактично були здійснені акти військової агресії. Враховуючи складне внутрішньополітичне становище, в якому перебувала Україна, єдине на що спромоглося українське керівництво — нота протесту. За вказівкою Міністерства закордонних справ 2 грудня 1918 р. В. Липинський склав ноту, в якій наголошував: «Я, нижчепідписаний Посол Української Держави у Відні, вношу в імені мого Правительства найбільш рішучий протест. З найглибшим жалем констатую факт, що Польща розпочала воєнні кроки проти України саме в той час, коли ми, будучи ворожі всяким імперіалістичним тенденціям, напружуєм усі свої сили для скріплення і упорядкування нашого внутрішнього ладу і для створення таких відносин до своїх сусідів, які б дали спокій і мир всьому Сходowi Європи» [18].

Проте щире бажання В. Липинського бачити лад і спокій на сході Європи не збулося: в Україні 14 грудня 1918 р. було повалено владу гетьмана і П. Скоропадський добровільно склав свої повноваження. Так і юридично посада посла Української держави у Відні перестала існувати. Однак В. Липинський ще протягом дев'яти місяців продовжував представляти Україну, як посол Директорії. Так скінчилася його дипломатична кар'єра, на якій він доволі багато встиг зробити для налагодження міжнародного співробітництва нашої держави у ті буремні роки складної епохи.

Отже, підсумовуючи викладене, необхідно особливо наголосити наступне: В. Липинський був не лише українським політичним теоретиком та істориком, а й успішним політичним діячем. В'ячеслав Липинський був видатною постаттю, яка своїми теоретичними напрацюваннями стала засновником державницького і консервативного напрямів української ідеологічної парадигми. Також прослідковуються принципово важливі засади щодо його зовнішньополітичних уявлень та орієнтацій тогочасного періоду. Із цих положень рельєфно постають його державотворчі орієнтири, яких мала б дотримуватися Українська держава. Дані підходи не втратили своєї значущості і в нашу історичну добу поступу України як суверенної держави.

Отже, зауважу, що своєю невтомною дипломатичною діяльністю В. Липинський ще на початку ХХ століття стверджував міжнародний поступ молоді Української держави. Він за короткий історичний час, очолюючи дипломатичне представництво у Відні, зробив дуже багато корисного для нашої Вітчизни на міжнародній арені. Це був важкий період сходження України, але саме в ці переломні роки досить яскраво проявилися кращі риси В'ячеслава Липинського як державного діяча, інтелектуала та його яскравий талант дипломата.

---

1. *Липинський В'ячеслав*. Листи до братів – хліборобів / В'ячеслав Липинський // Твори. Архів. Студії / [за заг. ред. Я. Пеленський]. – Київ – Філадельфія. 1995. – С. 12.

2. *Веденєєв Д.* Зовнішньополітичні погляди та діяльність В. Липинського // В. Веденєєв // Історико-політологічна спадщина і сучасна Україна. – Київ – Філадельфія. – 1994. – С. 195–197.

3. *Держалюк М.* Українсько-угорські відносини, 1918 / М. Держалюк // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – К., 1993. – Вип. 3. – С. 15–21.

4. *Горєлов М.* Передвісники незалежної України. Історичні розвідки / М. Горєлов. – К. : Вид-во «Рада», 1996. – С. 87–156.

5. *Дипломатія УНР та Української Держави в документах і спогадах учасників.* – К. : Український письменник. – 2008. – Т. II.

6. *Центральний державний архів вищих органів влади (далі – ЦДАВОВ).* – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 22. – Арк. 5.
7. *Дорошенко Д. І. Мої спомини про недавнє минуле / Д. І. Дорошенко // Табачник Д. Україна на шляху у світ.* – К., 1996.
8. *Буравченков А. Деякі аспекти дипломатичної діяльності Вячеслава Липинського в період Гетьманату (1918) / А. Буравченков, Т. Заруда // Історико-політологічна спадщина і сучасна Україна.* – С. 183.
9. *ЦДАВОВ.* – Ф. 3198. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 14.
10. *Осташко Т. Вячеслав Липинський – історик, політик, дипломат / Т. Осташко // Україна дипломатична.* – К., 2002. – Вип. 3. – С. 189.
11. *ЦДАВОВ.* – Спр. 3. – Арк. 9–12.
12. Там само. – Спр. 1. – Арк. 5.
13. Там само. – Спр. 2. – Арк. 21.
14. *Дорошенко Д. Історія України / Д. Дорошенко.* – Ужгород, 1930. – Т. 2. – С. 136.
15. *ЦДАВОВ.* – Ф. 3766. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 8.
16. Там само. – Спр. 2. – Арк. 9.
17. Там само. – Арк. 18.
18. Там само. – Арк. 13.